

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัย “การชะงักงันของคณะกรรมการประจำมัสยิดในอำเภอซึ่งอในการส่งเสริมการเสาะลาฮูญะมาอะฮ์ ตรีศึกษาอำเภอซึ่งอ จังหวัดนราธิวาส ” ซึ่งประกอบด้วยสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งเป็นสองกลุ่มด้วยกัน คือ

5.1.1.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

- (1) ดำรงตำแหน่งเป็นอิหม่าม มากที่สุด รองลงมาเป็นบิลาล คอเต็บ และคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ
- (2) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด รองลงมาประกอบอาชีพนำผู้ประกอบพิธีหัจญ์ ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
- (3) รายได้ของครอบครัวระหว่าง 4,001 – 6,000 บาทต่อเดือน มากที่สุด รองลงมา ระหว่าง 6,001 – 8,000 บาทต่อเดือน
- (4) อายุมากกว่า 45 ปี มากที่สุด รองลงมาอายุระหว่าง 36 - 45 ปี
- (5) สถานภาพการสมรสทั้งหมด
- (6) การศึกษาด้านสามัญระดับ ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า มากที่สุด รองลงมา มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
- (7) การศึกษาด้านศาสนาระดับการศึกษาอิมดาอียี่ มากที่สุด รองลงมาชานาวิยี่และปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

(8) สำเร็จการศึกษาด้านศาสนาจากสถาบันการศึกษาปอเนาะ มากที่สุด รองลงมา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และมหาวิทยาลัยต่างประเทศ คือ ประเทศปากีสถาน

5.1.1.2 สัมภาษณ์ประจํามัศยิด

- (1) เป็นเจ้าบ้าน มากที่สุด รองลงมาเป็นผู้อาศัย
- (2) ประกอบอาชีพอื่น ๆ มากที่สุด รองลงมามีอาชีพเกษตรกร ค้าขาย และรับราชการ
- (3) มีรายได้ของครอบครัวระหว่าง 4,001 – 6,000 บาทต่อเดือน มากที่สุด รองลงมา ต่ำกว่า 4,000 บาทต่อเดือน ระหว่าง 6,001 – 8,000 บาทต่อเดือน ระหว่าง 8,001 – 10,000 บาทต่อเดือน และมากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน
- (4) มีอายุระหว่าง 16 – 25 ปี มากที่สุด รองลงมามีระดับเท่ากัน คือ อายุระหว่าง 26 – 35 ปี และ อายุระหว่าง 36 - 45 ปี และอายุมากกว่า 45 ปี น้อยที่สุด
- (5) มีสถานภาพการสมรสมากที่สุด รองลงมา มีสถานภาพโสด หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) และหย่าร้าง
- (6) มีระดับการศึกษามัธยมตอนปลายหรือเทียบเท่ามากที่สุด รองลงมา มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ไม่ได้รับการศึกษา อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และอื่น ๆ น้อยที่สุด
- (7) มีระดับการศึกษามุตะวัสซิกฎ มากที่สุด รองลงมา ชานาวิย อิบติดาอีย์ ดาศีกา ไม่ได้รับการศึกษา ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า อื่น ๆ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และสูงกว่าปริญญาตรี
- (8) สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มากที่สุด สถาบันการศึกษาปอเนาะ มหาวิทยาลัยในประเทศและมหาวิทยาลัยต่างประเทศ

5.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของ การตะอวะฮูอิสลาม

5.1.2.1 คณะกรรมการอิสลามประจํามัศยิด

- (1) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่าการตะอวะฮู คือ เชิญชวนสู่ความดี และห้ามปรามความชั่วนั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(2) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การยิ้มเมื่อพบปะเพื่อนมนุษย์ทั้งมุสลิมและต่างศาสนิกเป็นส่วนหนึ่งของอะฮฺลุสซุลฏัน ” นั้น “ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(3) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งมุสลิมและต่างศาสนิกเป็นส่วนหนึ่งของอะฮฺลุสซุลฏัน ” นั้น “ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(4) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การพูดคุย สนทนา นำเสนออิสลามกับมุสลิมด้วยกันหรือแก่ต่างศาสนิกเป็นวิธีการอะฮฺลุสซุลฏันอย่างหนึ่ง ” นั้น “ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(5) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การอะฮฺลุสซุลฏันสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิงที่บรรลุศาสนภาวะทุกคน ” นั้น “ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(6) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การห้ามปรามสิ่งไม่ดี(ศาสนบัญญัติห้าม)นั้นวาญิบสำหรับมุสลิมทุกคนตามแต่ความสามารถ ” นั้น “ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(7) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่มีความรู้สึกรังเกียจต่อสิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติแสดงว่าเขาไม่มีอิหม่าน ” นั้น “ไช่” แสดงว่ามีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(8) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การห้ามปรามด้วยจิตใจนั้นเป็นบุคคลที่มีอิหม่านที่อ่อนแอที่สุด ” นั้น “ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(9) ความคิดเห็นว่า “การอะฮฺลุสซุลฏันเป็นหน้าที่ของคนกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ผู้รู้(อุลามอาอ) ดับลิหม ” นั้น “ไช่” มากที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่ต่ำมาก

(10) ความคิดเห็นว่า “นบีมุฮัมมัดใช้เวลาในการอะฮฺลุสซุลฏันที่มักกะฮฺ 13 ปี และที่มะดีนะฮฺ 10 ปี ” นั้น “ไช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(11) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การอะฮฺลุสซุลฏันต้องดำเนินตลอดเวลาทุกสถานการณ์ตามแต่ความสามารถ ” นั้น “ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(12) ความคิดเห็นว่า “การคะอะฮะฮะจะไม่พ้นจากตัวมุสลิม เพียงเพราะเขาคาดคิดและประเมินว่าการคะอะฮะฮะของเขานั้นไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ” นั้น “ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำมาก

(13) ความคิดเห็นว่า “คนที่แนะนำให้กระทำความดี เขาจะได้รับผลบุญดังผู้ที่กระทำตามที่เขาสั่งไช” นั้น “ไช” รองลงมา “ไม่ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(14) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “คำพูดของนักดาอีย์ในการเชิญชวนสู่อัลลอฮ์ เป็นคำพูดที่ประเสริฐ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(15) ความคิดเห็นว่า “นักคะอะฮะฮะจำเป็นต้องออก 3 วัน ทุก ๆ เดือน 40 วัน หรือ 4 เดือน เป็นรูปแบบที่ประเสริฐและถูกต้องตามแนวทางของท่านนบี” นั้น “ไม่ไช่” มากที่สุด รองลงมา “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(16) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “ผลตอบแทนของนักดาอีย์ หากว่าชายคนหนึ่งได้รับฮิยาฮะฮะด้วยสาเหตุจากเขาแล้ว ผลตอบแทนของย่อมดีกว่าอูฐสีแดง” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(17) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การเสาะลาฮุญมะอะฮะฮะย่อมมีความดีเหนือกว่าเสาะลาฮุญคนเดียวถึง 27 เท่า” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(18) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาะลาฮุญมะอะฮะฮะที่มีศบิคนั้น เป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัดและผู้เจริญรอยตาม” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(19) ความคิดเห็นตรงกันว่า “ผู้ที่เดินทางเพื่อมาเสาะลาฮุญมะอะฮะฮะที่มีศบิคนั้นในสภาพที่มีวุฎูฮ์นั้นอัลลอฮ์จะลบล้างความผิด 10 ความผิดและจะเพิ่มความดี 10 ความดี ในแต่ละก้าว” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

5.1.2.2 สัมภาษณ์ประจํามัศบิ

(1) ความคิดเห็นว่าการคะอะฮะฮะ คือ เชิญชวนสู่ความดีและห้ามปรามความชั่วนั้น “ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(2) ความคิดเห็นว่า “การยืมเมื่อพบปะเพื่อนมนุษย์ทั้งมุสลิมและต่างศาสนิกเป็นส่วนหนึ่งของคะอะฮะฮะ” นั้น “ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ไช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(3) ความคิดเห็นว่า “การเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งมุสลิมและต่างศาสนิกเป็นส่วนหนึ่งของอะฮ์ลุ้” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา และคิดว่า “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(4) ความคิดเห็นว่า “การพูดคุย สนทนา นำเสนออิสลามกับมุสลิมด้วยกันหรือแก่ต่างศาสนิกเป็นวิธีการอะฮ์ลุ้” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา และคิดว่า “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูงมาก

(5) ความคิดเห็นว่า “การอะฮ์ลุ้” นั้น “ใช่” มากที่สุด และคิดว่า “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่ต่ำ

(6) ความคิดเห็นว่า “การห้ามปรามสิ่งไม่ดี(ศาสนบัญญัติห้าม)นั้นวาญิบสำหรับมุสลิมทุกคนตามแต่ความสามารถ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา และคิดว่า “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่สูง

(7) ความคิดเห็นว่า “การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่มีความรู้สึกรังเกียจต่อสิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติ แสดงว่าเขาไม่มีอหฺมาน” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา และคิดว่า “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับที่ปานกลาง

(8) ความคิดเห็นว่า “การห้ามปรามด้วยจิตเจ้านั้นเป็นบุคคลที่มีอหฺมานที่อ่อนแอที่สุด” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำ

(9) ความคิดเห็นว่า “การอะฮ์ลุ้” นั้น “ไม่ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำมาก

(10) ความคิดเห็นว่า “นับมุฮัมมัดใช้เวลาในการอะฮ์ลุ้” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา และคิดว่า “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(11) ความคิดเห็นว่า “การอะฮ์ลุ้” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา และคิดว่า “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับปานกลาง

(12) ความคิดเห็นว่า “การอะฮ์ลุ้” นั้น “ใช่” น้อยที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” มากที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำมาก

(13) ความคิดเห็นว่า “คนที่แนะนำให้กระทำความดี เขาจะได้รับผลบุญดั่งผู้ที่กระทำตามที่เขาสั่งใช้ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(14) ความคิดเห็นว่า “คำพูดของนักดาอีย์ในการเชิญชวนสู่อัลลอฮ์เป็นคำพูดที่ประเสริฐ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(15) ความคิดเห็นว่า “นักอะฮฺวะฮฺจำเป็นต้องออก 3 วัน ทุก ๆ เดือน 40 วัน หรือ 4 เดือน เป็นรูปแบบที่ประเสริฐและถูกต้องตามแนวทางของท่านนบี” นั้น “ไม่ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำมาก

(16) ความคิดเห็นว่า “ผลตอบแทนของนักดาอีย์ หากว่าชายคนหนึ่งได้รับฮิญาซะฮฺด้วยสาเหตุจากเขาแล้ว ผลตอบแทนของย่อมดีกว่าอูฐสีแดง ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับปานกลาง

(17) ความคิดเห็นว่า “การเสาะลาฮฺญะมาอะฮฺย่อมมีความดีเหนือกว่าเสาะลาฮฺคนเดียวถึง 27 เท่า” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับมากที่สุด

(18) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มีศยิดนั้นเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัดและผู้เจริญรอยตาม ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับมากที่สุด

(19) ความคิดเห็นว่า “ผู้ที่เดินทางเพื่อมาเสาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มีศยิดในสภาพที่มีวุญูฮฺนั้นอัลลอฮฺจะลบล้างความผิด 10 ความผิดและจะเพิ่มความดี 10 ความดี ในแต่ละก้าว” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับมากที่สุด

5.1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายและความสำคัญของการเสาะลาฮฺญะมาอะฮฺ

5.1.3.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(1) ความคิดเห็นตรงกันว่า “เสาะลาฮฺ หมายถึง การดูแลและขอลุแก่โทษ(ตามหลักภาษา)” นั้น “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(2) ความคิดเห็นตรงกันว่า “เศาะลาฮฺ หมายถึง คำพูดและการกระทำ โดยเริ่มด้วยการตักบิร(تكبيرة الإحرام) และสิ้นสุดด้วยสลาม ตามชะรียะห์(เงื่อนไข)ที่กำหนดไว้ ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(3) ความคิดเห็นกันว่า “เศาะลาฮฺโดยการเพิ่มรูกัน เช่น 2 รูกอ ใน 1 รอกอ๊ต แสดงว่าเศาะลาฮฺนั้นไชไม่ได้ ” นั้น “ไม่ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไช” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำมาก

(4) ความคิดเห็นตรงกันว่า “เศาะลาฮฺจำเป็นต้องปฏิบัติตามแบบฉบับจากท่านนบิอย่างเคร่งครัด” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(5) ความคิดเห็นกันว่า “เศาะลาฮฺเป็นอิบาดะฮฺที่ได้มีฟิรฎูตั้งแต่มนุษย์คนแรก(นบิอะดัม عليه السلام)” นั้น “ไม่ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำมาก

(6) ความคิดเห็นกันว่า “อุมมะฮฺของนบิมุฮัมมัดนั้นได้ฟิรฎูเศาะลาฮฺในคืนอิสรออและเม็ยะรอจ ” นั้น “ไช” มากที่สุด รองลงมา และคิดว่า “ไม่ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำ

(7) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เศาะลาฮฺเป็นสิ่งแรกจากบรรดาอิบาดะฮฺที่อัลลอฮฺได้บังคับใช้โดยพระองค์ได้โต้ตอบกับเราะฮฺลุล(นบิมุฮัมมัด)ของพระองค์โดยปราศจากสื่อใด ๆ ในคืนอัลเม็ยะรอจ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(8) ความคิดเห็นกันว่า “เศาะลาฮฺฟิรฎู 5 เวลา มีผลบุญเทียบเท่าเศาะลาฮฺฟิรฎู 50 เวลา” นั้น “ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(9) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เศาะลาฮฺเป็นเสาหลักของศาสนา ดังนั้นการทอดทิ้งการเศาะลาฮฺจึงเป็นการสั่นคลอนหรือทำลายรากฐานของศาสนาอิสลาม ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(10) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เศาะลาฮฺเป็นสิ่งสุดท้ายที่จะหลุดไปจากศาสนา หากว่าเศาะลาฮฺได้สูญสลายไป ศาสนาก็จะสลายไปทั้งหมด ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(11) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เศาะลาฮฺเป็นสิ่งสุดท้ายที่ท่านเราะฮฺลุลได้สั่งเสียแก่อุมมะฮฺ(ประชาชาติ)ของท่าน ขณะที่ท่านใกล้จะสิ้นชีวิต” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(12) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาะลาฮูเป็นอียิปต์แรก ที่อัลลอฮฺจะทรงตรวจสอบเมื่อมนุษย์ทุกคนได้ฟื้นคืนชีพขึ้นอีกครั้งหนึ่งหลังความตายเพื่อรับการได้ ส่วนการกระทำของเขาต่อหน้าอัลลอฮฺ” นั้น “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(13) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “การเสาะลาฮูเป็นการฝังแน่นในจิตใจของมนุษย์ว่าไม่มีผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือและให้ความสุขที่แท้จริงนอกจากอัลลอฮฺเท่านั้น ” นั้น “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(14) ความคิดเห็นว่า “มนุษย์จะใช้เวลาเสาะลาฮูเป็นช่วงเวลาแห่งการรำลึกผิด จากความผิดต่าง ๆ ที่เขาได้ก่อขึ้นเนื่องจากในช่วงวันหนึ่งกับคืนหนึ่งนั้น มนุษย์ต้องเผชิญกับบาปและความผิดต่าง ๆ มากมาย” นั้น “ไม่ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำมาก

(15) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮูเป็นการยืนยันความศรัทธาในอัลลอฮฺ ซึ่งออกมาให้เป็นประจักษ์ หลังจากการประกาศตนเป็นมุสลิม ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(16) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮูเป็นการแสดงความกตัญญูต่ออัลลอฮฺ ผู้ทรงประทานชีวิตร่างกาย สติปัญญาและปัจจัยยังชีพต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่มนุษย์ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(17) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาะลาฮูในอิสลามมีสองประเภท คือ ฟิรฎูและสุนัต” นั้น “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(18) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาะลาฮูฟิรฎูมี 5 เวลา คือ ซุบฮฺ ซุฮฺริ อัสรี มัฆริบและอีซาอฺ” นั้น “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(19) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาะลาฮูตารอเวียะ วิตร์ เป็นส่วนหนึ่งของเสาะลาฮฺสุนนะฮฺ” นั้น “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(20) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาะลาฮฺสุนัต หมายถึง เสาะลาฮฺ ที่มุสลิมทำความบริสุทธิ์เต็มใจ ไม่ว่าจะเสาะลาฮฺในเวลากลางคืนหรือกลางวัน โดยไม่มีการบังคับให้กระทำ ผู้ใดที่อาจจะได้รับผลบุญและผู้ใดที่ละทิ้งก็ไม่มีความคิดหรือบาป ” นั้น “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(21) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาะลาฮฺญะมาอะฮฺ คือ เสาะลาฮฺ ตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยต้องมีอิหม่าม 1 คน และต้องมีสัปบุรุษประจำมัสยิดอย่างน้อยหนึ่งคน ” นั้น “ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(22) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “สัปบุรุษประจำมัสยิดจำเป็นต้องปฏิบัติตามอิหม่ามตรงบาใดที่การกระทำของอิหม่ามนั้นยังไม่ทำให้เสาละฮุญนั้นเสีย” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(23) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “สัปบุรุษประจำมัสยิดที่ไม่ปฏิบัติตามอิหม่ามการเสาละฮุญของเขานั้นไชไม่ได้” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(24) ความคิดเห็นตรงกันว่า “เสาละฮุญมาอะฮุญที่มีฮุญนั้นวาญิบสำหรับมุสลิมิน(ผู้ชาย)ที่บรรลุนิสถานภาวะ ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(25) ความคิดเห็นว่า “เสาละฮุญมาอะฮุญนั้นเป็นฟิรฎูกิฟายะฮุ ” นั้น “ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(26) ความคิดเห็นว่า “บุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสาละฮุญมาอะฮุญที่มีฮุญ คือ ฝนตกหนักและไม่มีความปลอดภัย ” นั้น “ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(27) ความคิดเห็นว่า “บุคคลที่ได้ยินเสียงอะฮฺซานโดยเขาไม่ไปเสาละฮุญมาอะฮุญที่มีฮุญสำหรับเขาไม่มีเสาละฮุญใด ” นั้น “ไม่ไช” มากที่สุด รองลงมา “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำมาก

(28) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “ท่านนบีไม่เคยละทิ้งการเสาละฮุญฟิรฎูในรูปแบบมาอะฮุญที่มีฮุญ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(29) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “สมัยของท่านเราะฮูลและเสาหาบะฮุ ทุกคนเสาละฮุญมาอะฮุญที่มีฮุญยกเว้นบรรดาชาวมุญาฟิเกิน ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(30) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาละฮุญมาอะฮุญที่หนักสำหรับบรรดาชาวมุญาฟิเกิน คือ อัศรฺและศุบหุ ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(31) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาละฮุญมาอะฮุญสามารถสร้างความเป็นพี่น้องในอิสลามได้” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(32) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “เสาละฮุญมาอะฮุญที่มีฮุญสามารถบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของชุมชนได้ ” นั้น “ไช” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(33) ความคิดเห็นว่า “สังคมได้ที่ประชาชนส่วนใหญ่เสาะลาฮูญะมาอะฮ์สังคมนั้นมีความเข้าใจในหลักการอิสลามเป็นอย่างดี” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(34) ความคิดเห็นตรงกันทั้งหมดว่า “มัสยิดที่หมู่บ้านของท่านจะมีผู้เสาะลาฮูญะมาอะฮ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ” นั้น “ใช่”

5.1.3.2 สัมภาษณ์ประจํามัศยิด

(1) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮู หมายถึง การคูอาฮ์และขอลูแก่โทษ (ตามหลักภาษา)” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(2) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮู หมายถึง คำพูดและการกระทำโดยเริ่มด้วยการตักบิร(تكبير الإحرام) และสิ้นสุดด้วยสลาม ตามชะรียะฮ์(เงื่อนไข)ที่กำหนดไว้ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(3) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮูโดยการเพิ่มรูกัน เช่น 2 รูกู ใน 1 รอกอฮ์ แสดงว่าเสาะลาฮูนั้นใช้ไม่ได้” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับปานกลาง

(4) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮูจำเป็นต้องปฏิบัติตามแบบฉบับจากท่านนบีมุฮัมมัด” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(5) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮูเป็นอิบาอะฮ์ที่ได้มีฟิรฎูตั้งแต่มุฮัมมัดคนแรก(นบีมุฮัมมัด ﷺ)” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับปานกลาง

(6) ความคิดเห็นว่า “อุมมะฮ์ของนบีมุฮัมมัดนั้นได้ฟิรฎูเสาะลาฮูในคืนอิสรอฮ์และเมียะรอฮ์” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(7) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮูเป็นสิ่งแรกจากบรรดาอิบาอะฮ์ที่อัลลอฮ์ได้บังคับใช้โดยพระองค์ก็ได้โต้ตอบกับเราะฮูล(นบีมุฮัมมัด)ของพระองค์โดยปราศจากสื่อใด ๆ ในคืนอัลเมียะรอฮ์ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(8) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาฮูฟิรฎู 5 เวลา มีผลบุญเทียบเท่าเสาะลาฮูฟิรฎู 50 เวลา” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(9) ความคิดเห็นว่า “เศาะลาฮฺเป็นเสาหลักของศาสนา ดังนั้นการทอดทิ้งการเศาะลาฮฺจึงเป็นการสั่นคลอนหรือทำลายรากฐานของศาสนาอิสลาม” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(10) ความคิดเห็นว่า “เศาะลาฮฺเป็นสิ่งสุดท้ายที่จะหลุดไปจากศาสนา หากว่าเศาะลาฮฺได้สูญสลายไป ศาสนาก็จะสลายไปทั้งหมด” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(11) ความคิดเห็นว่า “เศาะลาฮฺเป็นสิ่งสุดท้ายที่ท่านเราะฮูลุ ﷺ ได้สั่งเสียแก่อุมมะฮฺ(ประชาชาติ)ของท่าน ขณะที่ท่านใกล้จะสิ้นชีวิต ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(12) ความคิดเห็นว่า “เศาะลาฮฺเป็นอิบาดะฮฺแรกที่อัลลอฮฺจะทรงตรวจสอบเมื่อมนุษย์ทุกคนได้ฟื้นคืนชีพขึ้นอีกครั้งหนึ่งหลังความตายเพื่อรับการไต่สวนการกระทำของเขาต่อหน้าอัลลอฮฺ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(13) ความคิดเห็นว่า “การเศาะลาฮฺเป็นการฝังแน่นในจิตใจของมนุษย์ว่าไม่มีผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือและให้ความสุขที่แท้จริงนอกจากอัลลอฮฺเท่านั้น ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(14) ความคิดเห็นว่า “มนุษย์จะใช้เวลาเศาะลาฮฺเป็นช่วงเวลาแห่งการสำนึกผิด จากความผิดต่าง ๆ ที่เขาได้ก่อขึ้นเนื่องจากในช่วงวันหนึ่งกับคืนหนึ่งนั้น มนุษย์ต้องเผชิญกับบาปและความผิดต่าง ๆ มากมาย” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(15) ความคิดเห็นว่า “เศาะลาฮฺเป็นการยืนยันความศรัทธาในอัลลอฮฺ ﷻ ออกมาให้ประจักษ์ หลังจากการประกาศตนเป็นมุสลิม ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(16) ความคิดเห็นว่า “เศาะลาฮฺเป็นการแสดงความกตัญญูต่ออัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงประทานชีวิตร่างกาย สติปัญญาและปัจจัยยังชีพต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่มนุษย์ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(17) ความคิดเห็นว่า “เศาะลาฮฺในอิสลามมีสองประเภท คือ ฟิรฎูและสุนัต” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(18) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาสุฟิรฎูมี 5 เวลา คือ ซุบฮฺ ซุฮฺรี อัศรี มัฆริบและอิซาอฺ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(19) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาสุตารอเวียะ วิตริ เป็นส่วนหนึ่งของเสาะลาสุสุนนะฮฺ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(20) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาสุสุนัตติ หมายถึง เสาะลาสุที่มุสลิมทำด้วยความบริสุทธิ์ เต็มใจ ไม่ว่าจะเป็นเสาะลาสุในเวลากลางคืนหรือกลางวัน โดยไม่มีการบังคับให้กระทำ ผู้ใดที่ทำจะได้รับผลบุญและผู้ใดที่ละทิ้งก็ไม่มีความผิดหรือบาป ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(21) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาสุญะมาอะฮฺ คือ เสาะลาสุตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยต้องมีอิหม่าม 1 คน และต้องมีสัปบุรุษประจำมัสยิดอย่างน้อยหนึ่งคน ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่” แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(22) ความคิดเห็นว่า “สัปบุรุษประจำมัสยิดจำเป็นต้องปฏิบัติตามอิหม่ามทราบใดที่การกระทำของอิหม่ามนั้นยังไม่ทำให้เสาะลาสุมันเสีย ” นั้น “ใช่” มากที่สุด และคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(23) ความคิดเห็นว่า “สัปบุรุษประจำมัสยิดที่ไม่ปฏิบัติตามอิหม่ามการเสาะลาสุของเขานั้นใช่ไม่ได้ ” นั้น “ใช่” มากที่สุด และคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(24) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาสุญะมาอะฮฺที่มีสยิดนั้นวาญิบสำหรับมุสลิมินที่บรรลุลศาสนภาวะ” นั้น “ใช่” มากที่สุด และคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับปานกลาง

(25) ความคิดเห็นว่า “เสาะลาสุญะมาอะฮฺนั้นเป็นฟิรฎูกิฟายะฮฺ ” นั้น “ใช่” มากที่สุดและคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(26) ความคิดเห็นว่า “บุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสาะลาสุญะมาอะฮฺที่มีสยิด คือ ฝนตกหนักและไม่มีความปลอดภัย ” นั้น “ใช่” มากที่สุดและคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(27) ความคิดเห็นว่า “บุคคลที่ได้ยินเสียงอะซานโดยเขาไม่ไปเสาะลาสุญะมาอะฮฺที่มีสยิดสำหรับเขาไม่มีเสาะลาสุใด” นั้น “ใช่” มากที่สุด และคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับต่ำ

(28) ความคิดเห็นว่า “ท่านนบีไม่เคยละทิ้งการเสาะหาสุฟรฎูในรูปแบบญะมาอะฮ์ที่มีศ็อยด์” นั้น “ใช่” มากที่สุด และคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(29) ความคิดเห็นว่า “สมัยของท่านเราะสูลและเสาะหาบะฮุ ทุกคนเสาะหาสุญะมาอะฮ์ที่มีศ็อยด์ยกเว้นบรรดาชาวมุนาฟิเกีน ” นั้น “ใช่” มากที่สุดและคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(30) ความคิดเห็นว่า “เสาะหาสุญะมาอะฮ์ที่หนักสำหรับบรรดาชาวมุนาฟิเกีน คือ อัศรฺและศุบหฺ” นั้น “ใช่” มากที่สุดและคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูง

(31) ความคิดเห็นว่า “เสาะหาสุญะมาอะฮ์สามารถสร้างความเป็นพี่น้องในอิสลามได้” นั้น “ใช่” มากที่สุด และคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(32) ความคิดเห็นว่า “เสาะหาสุญะมาอะฮ์ที่มีศ็อยด์สามารถบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของชุมชนได้” นั้น “ใช่” มากที่สุดและคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(33) ความคิดเห็นว่า “สังคมได้ที่ประชาชนส่วนใหญ่เสาะหาสุญะมาอะฮ์สังคมนั้นมีความเข้าใจในหลักการอิสลามเป็นอย่างดี ” นั้น “ใช่” มากที่สุดและคิดว่า “ไม่ใช่” น้อยที่สุด มีความเข้าใจในระดับสูงมาก

(34) ความคิดเห็นว่า “มีศ็อยด์ที่หมู่บ้านของท่านจะมีผู้เสาะหาสุญะมาอะฮ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ” นั้น “ใช่” มากที่สุด รองลงมา “ไม่ใช่”

5.1.4 การตะอูอะฮ์ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในการส่งเสริมการเสาะหาสุญะมาอะฮ์

5.1.4.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(1) เห็นว่า “คอเตีบ(ผู้อ่านคุฎบะฮ์)อ่านคุฎบะฮ์(บรรยายธรรมในเสาะหาสุวันศุกร์) เพื่อส่งเสริมเสาะหาสุญะมาอะฮ์ ” นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด รองลงมา บ่อย ๆ ไม่เคย และเป็นประจำ

(2) เห็นว่า “คณะกรรมการเสาะหาสุญะมาอะฮ์แต่ละวัน 5 เวลาที่มีศ็อยด์” เป็นประจำ มากที่สุด รองลงมา บ่อย ๆ และ นาน ๆ ครั้ง

(3) เห็นว่า “คณะกรรมการจัดโครงการเพื่อส่งเสริมเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” นาน ๆ ครั้ง มากที่สุดรองลงมา บ่อย ๆ และไม่เคยมิระดับความคิดเห็นเท่ากัน

(4) เห็นว่า คณะกรรมการมัศยิดเคยเชิญผู้บรรยายธรรมเกี่ยวกับเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด รองลงมา บ่อย ๆ เป็นประจำ และไม่เคย

(5) เห็นว่า “คณะกรรมการเคยจัดพิมพ์วารสารหรือมีส่วนร่วมในการเตรียมเอกสารเพื่อส่งเสริมเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด ” ไม่เคย มากที่สุด รองลงมา บ่อย ๆ นาน ๆ ครั้ง และเป็นประจำ

(6) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดได้บอกผลดีของการเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง และเป็นประจำ

(7) เห็นว่า “คณะกรรมการได้บอกผลเสียของเสาะลาสุคนเดียวที่บ้าน” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย

(8) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดได้คะอะฮุแนะนำแก้สัปรุชประจำมัศยิดสู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด ” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา เป็นประจำ นาน ๆ ครั้ง และไม่เคย

(9) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดได้คะอะฮุบุตร – หลาน สู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง และเป็นประจำ

(10) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดได้คะอะฮุพกาารี(พ่อ)สู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย

(11) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดได้เชิญชวนบรรดาสู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง และเป็นประจำ

(12) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดได้คะอะฮุมิตรสหายสู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย

(13) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดได้คะอะฮุมิตรสหายสู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย

5.1.4.2 สัปรุชประจำมัศยิด

(1) เห็นว่า “คอเต็บ(ผู้อ่านคฺฎบะฮฺ)อ่านคฺฎบะฮฺ(บรรยายธรรมในเสาะลาสุวันศุกร์) เพื่อส่งเสริมเสาะลาสุญะมาอะฮุ ” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย

(2) เห็นว่า “คณะกรรมการเสาะลาสุญะมาอะฮุแต่ละวัน 5 เวลาที่มัศยิด” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย

- (3) เห็นว่า “คณะกรรมการจัดโครงการเพื่อส่งเสริมเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด รองลงมา บ่อย ๆ ไม่เคย และเป็นประจำ
- (4) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดเคหะเชิญผู้บรรยายธรรมเกี่ยวกับเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด รองลงมา บ่อย ๆ เป็นประจำและไม่เคย
- (5) เห็นว่า “คณะกรรมการเคหะจัดพิมพ์วารสารหรือมีส่วนร่วมในการเตรียมเอกสารเพื่อส่งเสริมเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” ไม่เคย มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง บ่อย ๆ และเป็นประจำ
- (6) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดได้คะอะฮุสตัปปุรุษประจำมัศยิด (ท่าน)ให้เสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” เป็นประจำ ๆ มากที่สุด รองลงมา บ่อย นาน ๆ ครั้งและไม่เคย
- (7) เห็นว่า “สตัปปุรุษประจำมัศยิดส่วนใหญ่ ได้เสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อยๆมากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย
- (8) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดให้ท่านนำบุตร- หลาน มามัสยิดเพื่อเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อยๆ มากที่สุด รองลงมา นาน ๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย
- (9) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดให้ท่านคะอะฮุซุบูการี(พ่อ)สู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด รองลงมา บ่อย ๆ ครั้ง เป็นประจำ และไม่เคย
- (10) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดให้ท่านคะอะฮุซุบรดาญาดีสู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” บ่อย ๆ มากที่สุด รองลงมา นานๆ ครั้ง เป็นประจำและไม่เคย
- (11) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดให้ท่านคะอะฮุมิตรสหายสู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด รองลงมา บ่อย ๆ เป็นประจำและไม่เคย
- (12) เห็นว่า “คณะกรรมการมัศยิดให้ท่านคะอะฮุเพื่อนบ้านสู่การเสาะลาสุญะมาอะฮุที่มัศยิด” นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด รองลงมา ไม่เคย บ่อย ๆ และเป็นประจำ

5.2 อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลการวิจัย เรื่อง “การคะอะฮุของคณะกรรมการอิสลามประจำมัศยิดในอำเภอขี้เืองในการส่งเสริมการเสาะลาสุญะมาอะฮุ กรณีศึกษาอำเภอขี้เือง จังหวัดนราธิวาส ” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอการอภิปรายผลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งเป็นข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามดังนี้

5.2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮัจญ์อิสลาม

5.2.1.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

พบว่าโดยรวมคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮัจญ์อิสลามระดับสูงมาก ซึ่งขออภิปรายเป็นระดับต่าง ๆ คือ

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮัจญ์อิสลามในระดับสูงมากเนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทและหน้าที่ในการละฮัจญ์ประจำปีสู่การเสาะลาฮัจญ์มาอะฮัจญ์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ คือ การละฮัจญ์คือ เชิญชวนสู่ความดีและห้ามปรามความชั่ว การเยี่ยมเมื่อพบปะเพื่อนมนุษย์ทั้งมุสลิมและต่างศาสนิกเป็นส่วนหนึ่งของละฮัจญ์ การเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งมุสลิมและต่างศาสนิกเป็นส่วนหนึ่งของละฮัจญ์ การพูดคุย สนทนา นำเสนออิสลามกับมุสลิมด้วยกันหรือแก่ต่างศาสนิกเป็นวิธีการละฮัจญ์อย่างหนึ่ง การละฮัจญ์วาญิบสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิงที่บรรลุนิติภาวะทุกคน การห้ามปรามสิ่งไม่ดี(ศาสนบัญญัติห้าม) นั้นวาญิบสำหรับมุสลิมทุกคนตามแต่ความสามารถ การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่มีความรู้สึกรังเกียจต่อสิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติ แสดงว่าเขาไม่มีอิหฺมาน การห้ามปรามด้วยจิตใจนั้นเป็นบุคคลที่มีอิหฺมานที่อ่อนแอที่สุด นบีมุฮัมมัดใช้เวลาในการละฮัจญ์ที่มักกะฮ์ 13 ปี และที่มะดีนะฮ์ 10 ปี การละฮัจญ์ ต้องดำเนินตลอดเวลา ทุกสถานการณ์ตามแต่ความสามารถ คนที่แนะนำให้กระทำความดีเขาจะได้รับผลบุญดังผู้ที่กระทำตามที่เขาสั่งใช้ ผลตอบแทนของนักดาอีย์ หากว่าชายคนหนึ่งได้รับฮิญาบด้วยสาเหตุจากเขาแล้ว ผลตอบแทนของย่อมดีกว่าอูฐสีแดง การเสาะลาฮัจญ์มาอะฮัจญ์ย่อมมีความดีเหนือกว่าเสาะลาฮัจญ์คนเดียวถึง 27 เท่า เสาะลาฮัจญ์มาอะฮัจญ์ที่มัสยิดนั้นเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัดและผู้เจริญรอยตาม ผู้ที่เดินทางเพื่อมาเสาะลาฮัจญ์มาอะฮัจญ์ที่มัสยิดในสภาพที่มีวิญญาณนั้นอัลลอฮ์จะลบล้างความผิด 10 ความผิดและจะเพิ่มความดี 10 ความดี ในแต่ละก้าว

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮัจญ์อิสลามในระดับสูงคือ คำพูดของนักดาอีย์ในการเชิญชวนสู่อัลลอฮ์เป็นคำพูดที่ประเสริฐและนักละฮัจญ์จำเป็นต้องออก 3 วัน ทุกๆ เดือน 40 วัน หรือ 4 เดือน

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮัจญ์อิสลามในระดับต่ำมากคือ คณะกรรมการมีความเข้าใจว่า การละฮัจญ์เป็นหน้าที่ของคนกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ผู้รู้(อูลาม่า) ตับลี ฆ เมื่อบุคคลเหล่านี้ปฏิบัติการละฮัจญ์แล้ว หุก่มก็พ้นจากเขาแล้ว และ การละฮัจญ์จะไม่พ้นจากตัวมุสลิม เพียงเพราะเขาคาดคิดและ

ประเมินว่าการคะอะฮฺของเขานั้นไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ โดยคณะกรรมการคิดว่าเมื่อไม่สามารถทำอะไรได้แล้ว ควรละเลยในการคะอะฮฺนั้น เป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งมุสลิมจำเป็นต้องเข้าใจการคะอะฮฺเป็นหน้าที่ของมุสลิม

การคะอะฮฺต้องอาศัยความรู้ ผู้ไม่มีความรู้จึงไม่จำเป็นต้องคะอะฮฺ เหตุผลดังกล่าววินิจฉัยมาจากอายะฮฺที่ว่า

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

(العمران : 110)

ความว่า

“และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนสู่ความดีและใช้ให้กระทำความดีที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำความชั่วที่มิชอบ และชนเหล่านี้แหละพวกเขา คือ ผู้ได้รับความสำเร็จ”

(อาละอิมรอน : 104)

เกี่ยวกับอายะฮฺนี้ Ibn Kathir (อ้างตาม Muhammad Ali al-Sabuni, 1400: 306) ได้กล่าวว่า จุดประสงค์ของอายะฮฺนี้ คือ จงให้มีกลุ่มหนึ่งในบรรดาอุลามาอฺ ที่ทำหน้าที่เชิญชวนสู่ความดี ใช้ให้กระทำความดีและห้ามปรามมุงกัร(คะอะฮฺ) และเน้นอนสิ่งดังกล่าวนี้ว่าญิบสำหรับมุสลิมทุกคน ดังที่ให้ความกระจ่างให้หะดีษที่ห้ามปรามมุงกัรตามแต่ความสามารถทั้งด้วยมือ(อำนาจ) คำพูด และหัวใจ

การคะอะฮฺมิใช่หน้าที่ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นหน้าที่(วาญิบ) ของมุสลิมทุกคนทั้งชายและหญิง ทั้งที่เป็นอุลามาอฺหรือประชาชนทั่วไป มีหน้าที่ในการเผยแพร่เหมือนกับหน้าที่การเสาะลาฮฺ ถือศีลอด และประกอบหัจญ์ ตามแต่ความสามารถของแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับอายะฮฺอัลกุรอานและอัลหะดีษ ดังนี้

(1) หลักฐานจากอัลกุรอานตรัสว่า

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

(التوبة : 71)

ความว่า

“และบรรดามุอฺมินและบรรดามุอฺมินีนนั้น บางส่วนของพวกเขาต่างเป็น ผู้ช่วยเหลืออีกบางส่วนซึ่งพวกเขาจะใช้ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ชอบและห้ามปรามในสิ่งที่มีชอบ และพวกเขาจะดำรงไว้ซึ่งการเสาะลาฮฺและจ่ายชะกาตและภักดีต่ออัลลอฮฺจะทรงเอ็นดูเมตตาแก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮฺนั้นเป็นผู้ทรงเดชานุภาพผู้ทรงปรีชาญาณ”

(อัลเตาบะฮฺ : 71)

ขณะเดียวกันเมื่อเรียกร้องสู่แนวทางการภักดีต่ออัลลอฮฺ จำเป็นต้องห่างไกลจากชริกต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับอายะฮฺว่า

﴿ قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾

(يوسف : 108)

ความว่า

“จงประกาศเถิดมุฮัมมัด ﷺ นี่คือนิวทางของฉัน ฉันเรียกร้องไปสู่อัลลอฮฺอย่างประจักษ์แจ้งทั้งตัวฉันและผู้ปฏิบัติตามฉันและมหาบริสุทธิ์แห่งอัลลอฮฺ ฉันไม่ได้อยู่ในหมู่ผู้ตั้งภาคี”
(ยูซุฟ : 108)

(2) หลักฐานจากอัลหะดีษ

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของมุสลิมนั้นเมื่อได้ประสบกับสิ่งที่เป็นมุกัรร่ามจำเป็นต้องเปลี่ยนสิ่งดังกล่าว ตามแต่ความสามารถของแต่ละคนตั้งแต่การใช้อำนาจด้วยมือ การกล่าวตักเตือนด้วยทักมะฮฺและการห้ามปรามด้วยการไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เกิดขึ้นและมีความเจ็บปวดที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งเป็นที่มีอหฺมานที่อ่อนแอที่สุด ดังหะดีษที่ว่า

((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ))

(رواه مسلم . 1995 : 106)

ความว่า

“ผู้ใดในหมู่พวกท่านรู้เห็นสิ่งที่ชั่ว ก็จงห้ามปรามด้วยมือ(อำนาจ) ของเขาถ้าเขาไม่มีความสามารถ (จงห้ามปราม) ด้วยลิ้นของเขา(ด้วยการตักเตือน) ถ้าเขายังไม่สามารถอีก(ก็จงปราม)

ด้วยจิตใจของเขา(รู้สึกไม่สบายใจ รังเกียจ ไม่เห็นด้วย ฯลฯ) การกระทำดังกล่าวนี้ (คือ ปรามด้วยจิตใจ) เป็นการศรัทธาที่อ่อนแอที่สุด”

(บันทึกโดย Muslim, 1995: 106)

ผู้วิจัยเห็นว่าการละอายนั้นจำเป็นแก่มุสลิมทุกคนตามความรู้และความสามารถ แต่เมื่อมีคนกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่ละอาย การตักลีฟ (تكليف) นั้นก็จะร่วงไปจากกลุ่มที่เหลืออยู่ กรณีเช่นนี้คล้ายกับการนิยามในคำสั่งของอัลลอฮ์ﷻที่ว่า

﴿وَأْمِنُوا بِمَا أُنزِلَتْ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ﴾

(التوبة : 41)

ความว่า

“พวกเจ้าจงออกไปเถิด ทั้งผู้ที่มีสภาพอ่อนแอ และผู้ที่มีสภาพแข็งขันและจงเสียสละทั้งด้วยทรัพย์ของพวกเจ้า และชีวิตของพวกเจ้าในทางของอัลลอฮ์ นั้นแหละคือสิ่งที่ดียิ่งสำหรับพวกเจ้า หากพวกเจ้ารู้”

(อัลเตาบะฮ์ : 41)

การใช้ให้ออกรบครอบคลุมทุกคนและเมื่อมีคนกลุ่มหนึ่งออกไปเพียงพอแล้วการออกรบก็ไม่จำเป็นสำหรับคนที่เหลืออยู่ สิ่งที่น่าสังเกตในเรื่องการละอาย คือ สังคมปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยความชั่วและอบายมุขไม่เคยรู้จักความเพียงพอของการละอาย สังคมรู้จักแต่ความขาดแคลนการละอายตลอดเวลา เพราะฉะนั้นการละอายจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมที่จะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่วนฮาดิษะฮ์นั้นเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ดังที่อิหม่ามนาวาวิ (1995 : 2/22) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของดาอีย์ว่า

لايسقط عن المكلف الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر لكونه لايفيد في ظنه بل يجب عليه فعله فإن الذكرى تنفع المؤمنين , فإن الذي عليه الأمر والنهي لا القبول

ความว่า

“การละอายจะไม่พ้นจากตัวดาอีย์ เพียงเพราะเขาคาดคิดและประเมินว่าการละอายนั้นไม่เกิดประโยชน์ แต่เขาจำเป็นต้องละอายเพราะมันจะเกิดประโยชน์แก่ผู้ศรัทธาและจริง ๆ แล้ว หน้าที่ของเขาคือ การละอายสู่มิใช่การตอบรับ”

5.2.1.2 สัปบุรุษประจำมัสยิด

พบว่าโดยรวมสัปบุรุษประจำมัสยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละอวะฮ์อิสลามในระดับสูง ขออภิปรายเป็นระดับต่าง ๆ คือ

สัปบุรุษประจำมัสยิด มีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละอวะฮ์อิสลามในระดับสูงมากคือ เชิญชวนสู่ความดีและห้ามปรามความชั่ว การยิ้มเมื่อพบปะเพื่อนมนุษย์ทั้งมุสลิมและต่างศาสนิกเป็นส่วนหนึ่งของละอวะฮ์ การเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งมุสลิมและต่างศาสนิกเป็นส่วนหนึ่งของละอวะฮ์ การพูดคุย สนทนา นำเสนออิสลามกับมุสลิมด้วยกันหรือแก่ต่างศาสนิกเป็นวิธีการละอวะฮ์อย่างหนึ่ง นบีมุฮัมมัดใช้เวลาในการละอวะฮ์ที่มักกะฮ์ 13 ปี และที่มะดีนะฮ์ 10 ปี คนที่แนะนำให้กระทำความดี เขาจะได้รับผลบุญดั่งผู้ที่กระทำตามที่เขาสั่งใช้ การเสาะลาฮุญมะอะฮ์ย่อมมีความดีเหนือกว่าเสาะลาฮุญคนเดียวถึง 27 เท่า เสาะลาฮุญมะอะฮ์ที่มัสยิดนั้นเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัดและผู้เจริญรอยตาม และ ผู้ที่เดินทางเพื่อมาเสาะลาฮุญมะอะฮ์ที่มัสยิดในสภาพที่มีวิญญาณนั้นอัลลอฮ์จะลบล้างความผิด 10 ความผิดและจะเพิ่มความดี 10 ความดี ในแต่ละก้าว แต่กระบวนกรดำเนินกิจกรรมเหล่านั้นยังไม่ได้ดำเนินการละอวะฮ์อย่างดีเนื่องจากความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ที่แท้จริงของมุสลิมดั่ง สัปบุรุษความเข้าใจในระดับต่ำ คือ การละอวะฮ์วาญิบสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิงที่บรรลุนิติภาวะทุกคน และการห้ามปรามด้วยจิตใจนั้นเป็นบุคคลที่มีอิหม่านที่อ่อนแอที่สุด ตามที่อภิปรายผลแล้วในส่วนของการละอวะฮ์อิสลามประจำมัสยิด

สัปบุรุษประจำมัสยิด มีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละอวะฮ์อิสลามในระดับสูง คือ การห้ามปรามสิ่งไม่ดี(ศาสนบัญญัติห้าม)นั้นวาญิบสำหรับมุสลิมทุกคนตามแต่ความสามารถ และคำพูดของนักคาลอีย์ในการเชิญชวนสู่อัลลอฮ์ เป็นคำพูดที่ประเสริฐ

สัปบุรุษประจำมัสยิด มีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละอวะฮ์อิสลามในระดับปานกลาง คือ การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่มีความรู้สึกถึงภัยต่อสิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติ แสดงว่าเขาไม่มีอิหม่าน การละอวะฮ์ ต้องดำเนินตลอดเวลา ทุกสถานการณ์ตามแต่ความสามารถ และผลตอบแทนของนักคาลอีย์ หากว่าชายคนหนึ่งได้รับฮิยาฮ์ด้วยสาเหตุจากเขาแล้ว ผลตอบแทนของย่อมดีกว่าอูฐสีแดง

สัปบุรุษประจำมัสยิด มีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละอวะฮ์อิสลามในระดับต่ำมาก คือ การละอวะฮ์เป็นหน้าที่ของคนกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ผู้รู้ (อูลาม่า) ดับลี ฆ การละอวะฮ์จะไม่พ้นจากตัวมุสลิม เพียงเพราะเขาคาดคิดและประเมินว่าการละอวะฮ์ของเขานั้นไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ และนักละอวะฮ์จำเป็นต้องออก 3 วัน ทุก ๆ เดือน 40 วัน หรือ 4 เดือน ซึ่งไม่สอดคล้องกับอายุเกี่ยวกับการละอวะฮ์ของท่านนบีต่าง ๆ เช่น

การคะอะวะฮฺของนบียูซุฟ عليه السلام ในอัลกุรอาน เมื่อท่านนบียูซุฟอยู่ในคุกท่านได้ถือโอกาสคะอะวะฮฺชาวคุกสองคนว่า

﴿ يَا صَاحِبِي السَّجْنِ أَرَبَابٌ مُتَّفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾

(يوسف : 39 - 40)

ความว่า

“โอ้เพื่อนร่วมคุกทั้งสองของฉันเอ๋ย พระเจ้าหลายองค์ดีกว่า หรือว่าอัลลอฮฺเอกองค์ผู้ทรงอำนาจ สิ่งที่พวกท่านเคารพบูชาอยู่นอกจากพระองค์ มิใช่อื่นใดนอกจากบรรดาชื่อที่พวกท่านใช้เรียกมันอัลลอฮฺมิได้ประทานหลักฐานในเรื่องนี้ลงมา การตัดสินมิได้เป็นสิทธิของใครนอกจากอัลลอฮฺ พระองค์ทรงใช้มิให้พวกท่านเคารพบูชา สิ่งใดนอกจากพระองค์เท่านั้นนั่นคือศาสนาที่เที่ยงธรรมแต่ส่วนใหญ่ของมนุษย์ไม่รู้”

(ยูซุฟ : 39 – 40)

และท่านนบีนูหฺได้คะอะวะฮฺสู่แนวทางที่เที่ยงตรงใช้เวลา 950 ปี ได้ดำเนินการทั้งกลางวันและกลางคืนตามโอกาส ดังอัลลอฮฺตรัสในอัลกุรอานว่า

﴿ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴾

(نوح : 5)

บางกลุ่มบุคคลมีความเข้าใจว่าจำเป็นต้องทำการเหมือนญะมาอะฮฺระดับลิฆมาเท่านั้นจึงจะถูกต้อง จากการพบปะหรือสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มญะมาอะฮฺระดับลิฆมาในระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล พวกเขามีความเห็น “การกระทำดังกล่าวนี้ไม่มีความจำเป็นแต่การฝึกหัดตัวเองเพื่อให้สามารถดำเนินการคะอะวะฮฺได้เท่านั้น ” แต่เมื่อสัมผัสอย่างลึกซึ้งถึงคมในพื้นที่ไม่ได้มีความเข้าใจเรื่องดังกล่าวว่า คณะกลุ่มดังกล่าวจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จะยึดมั่นกับหนังสือฟาฎิลอะฮฺมัด จนกระทั่งไม่ได้ศึกษาหะดีษหรือถ้อยคำดังกล่าวจริงเท็จหรือไม่ เพราะฉะนั้นจำเป็นยึดรูปแบบของท่านเราะฮฺสูตอย่างเคร่งครัดเนื่องจากไม่มีแบบอย่างที่ดีสำหรับผู้ยำเกรงนอกจากแบบอย่างของท่านเราะฮฺสูต

5.2.2 ความหมายและความสำคัญของการเสาะลาฮุญมะอะฮ์ในอิสลาม

5.2.2.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

พบว่าโดยรวมคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการเสาะลาฮุญมะอะฮ์ระดับสูงมาก ขออภิปรายดังนี้

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการเสาะฮุญมะอะฮ์ในอิสลามในระดับสูงมาก คือ เสาะลาฮุ หมายถึง การคูดอและขอลูแก่โทษ(ตามหลักภาษา) เสาะลาฮุ หมายถึง คำพูดและการกระทำโดยเริ่มด้วยการตักบีร(الكبيرة الإحرام) และสิ้นสุดด้วยสลาม ตามชะรัต(เงื่อนไข)ที่กำหนดไว้ เสาะลาฮุจำเป็นต้องปฏิบัติตามแบบฉบับจากท่านนบีมุฮัมมัดอย่างเคร่งครัด เสาะลาฮุเป็นครั้งแรกจากบรรดาฮุญมะอะฮ์ที่อัลลอฮ์ได้บังคับใช้โดยพระองค์ได้โต้ตอบกับเราะฮูล(นบีมุฮัมมัด)ของพระองค์โดยปราศจากสื่อใด ๆ ในคืนอัลเมียะรอก เสาะลาฮุฟัรฎู 5 เวลา มีผลบุญเทียบเท่าเสาะลาฮุฟัรฎู 50 เวลา เสาะลาฮุเป็นเสาหลักของศาสนา ดังนั้นการทอดทิ้งการเสาะลาฮุจึงเป็นการสั่นคลอนหรือทำลายรากฐานของศาสนาอิสลาม เสาะลาฮุเป็นสิ่งที่สุดท้ายที่จะหลุดไปจากศาสนา หากว่าเสาะลาฮุได้สูญสลายไป ศาสนาก็จะสลายไปทั้งหมด

เสาะลาฮุเป็นสิ่งที่สุดท้ายที่ท่านเราะฮูล ﷺ ได้สั่งเสียแก่อุมมะฮ์(ประชาชาติ)ของท่าน ขณะที่ท่านใกล้จะสิ้นชีวิต เสาะลาฮุเป็นฮุญมะอะฮ์แรกที่อัลลอฮ์จะทรงตรวจสอบเมื่อมนุษย์ทุกคนได้ฟื้นคืนชีพขึ้นอีกครั้งหนึ่งหลังความตายเพื่อรับการไต่สวนการกระทำของเขาต่อหน้าอัลลอฮ์ การเสาะลาฮุเป็นการฝังแน่นในจิตใจของมนุษย์ว่าไม่มีผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือและให้ความสุขที่แท้จริงนอกจากอัลลอฮ์เท่านั้น เสาะลาฮุเป็นการแสดงความกตัญญูต่ออัลลอฮ์ผู้ทรงประทานชีวิตร่างกาย สติปัญญา และปัจจัยยังชีพต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่มนุษย์ เสาะลาฮุในอิสลามมีสองประเภท คือ ฟัรฎูและสุนัต เสาะลาฮุฟัรฎูมี 5 เวลา คือ ซุบฮฺ ซุฮฺรี อัศรี มัจริบและอิชาอฺ เสาะลาฮุตารอเวียะ วิตร์ เป็นส่วนหนึ่งของเสาะลาฮุสุนนะฮ์ เสาะลาฮุสุนัต หมายถึง เสาะลาฮุที่มุสลิมทำด้วยความบริสุทธิ์ เต็มใจ ไม่ว่าจะเป็นเสาะลาฮุในเวลากลางคืนหรือกลางวัน โดยไม่มีการบังคับให้กระทำ ผู้ใดที่ทำจะได้รับผลบุญและผู้ใดที่ละทิ้งก็ไม่มีผลหรือบาป เสาะลาฮุญมะอะฮ์ คือ เสาะลาฮุตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยต้องมีอิหม่าม 1 คน และต้องมีสัปบุรุษประจำมัสยิดอย่างน้อยหนึ่งคน สัปบุรุษประจำมัสยิดจำเป็นต้องปฏิบัติตามอิหม่ามตราบใดที่การกระทำของอิหม่ามนั้นยังไม่ทำให้เสาะลาฮุนั้นเสียเสาะลาฮุญมะอะฮ์ที่มีสยิดนั้นวาญิบสำหรับมุสลิมินที่บรรลุศาสนภาวะ สัปบุรุษประจำมัสยิดที่ไม่ปฏิบัติตามอิหม่ามการเสาะลาฮุของเขานั้นไซ้ไม่ได้ ท่านนบีมุฮัมมัดไม่เคยละทิ้งการเสาะลาฮุฟัรฎูในรูปแบบญะมาอะฮ์ที่มีสยิด สมัยของท่านเราะฮูลและเสาะหาบะฮ์ ทุกคนเสาะลาฮุญมะอะฮ์ที่มีสยิดยกเว้นบรรดาชาวมนานีฟีน บุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสาะลาฮุญมะอะฮ์ที่มีสยิด คือ ฝนตกหนัก

และไม่มีความปลอดภัย เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่หนักสำหรับบรรดาชาวมุนาฟิกัน คือ อัศรฺและศุบหฺ เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺสามารถสร้างความเป็นพี่น้องในอิสลามได้ เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มีศยิดสามารถบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของชุมชนได้ สังคมได้ที่ประชาชนส่วนใหญ่เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺสังคมนั้นมีความเข้าใจในหลักการอิสลามเป็นอย่างดี

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮฺญะฮฺอิสลามในระดับสูง คือ เศาะลาฮฺเป็นการยืนยันความศรัทธาในอัลลอฮฺ ﷻ ออกมาให้ประจักษ์ หลังจากการประกาศตนเป็นมุสลิม และเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺนั้นเป็นฟิรฎูกิฟายะฮฺ

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮฺญะฮฺอิสลามในระดับต่ำ คือ อุมมะฮฺของนบีมุฮัมมัดนั้นได้ฟิรฎูเศาะลาฮฺในคืนอิสรออฺและเมื่อยะรอจฺ เนื่องจากคณะคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีระดับการศึกษาอภิปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นความถี่ 11 รองลงมา ชานาวิยีและปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นความถี่ 6 และ 1 ตามลำดับในข้างประเด็น

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮฺญะฮฺอิสลามในระดับต่ำมากคือ เศาะลาฮฺโดยการเพิ่มรুকนฺ เช่น 2 รุกอฺ ใน 1 รอกอฺ แสดงว่าเศาะลาฮฺนั้นใช้ไม่ได้ เศาะลาฮฺเป็นอิบาเดฮฺที่ได้มีฟิรฎูตั้งแต่มนุษย์คนแรก (นบีอะดัม ﷺ) มนุษย์จะใช้เวลาเศาะลาฮฺเป็นช่วงเวลาแห่งการสำนึกผิด จากความผิดต่าง ๆ ที่เขาได้ก่อขึ้นเนื่องจากในช่วงวันหนึ่งกับคืนหนึ่งนั้น มนุษย์ต้องเผชิญกับบาปและความผิดต่าง ๆ มากมาย และ บุคคลที่ได้ยินเสียงอะซาน โดยเขาไม่ไปเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มีศยิดสำหรับเขาไม่มีเศาะลาฮฺใด จากการคณะคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีระดับการศึกษาแค่อภิปริญญาตรี ทำให้ไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของเศาะลาฮฺในข้างประเด็น

พบว่าโดยรวมแล้วคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺระดับสูงมาก

5.2.2.2 สัปบุรุษประจำมัสยิด

พบว่าโดยรวมสัปบุรุษประจำมัสยิด มี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺระดับสูงมาก ขออภิปรายดังนี้

สัปบุรุษประจำมัสยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺระดับสูงมาก คือ เศาะลาฮฺ หมายถึง คำพูดและการกระทำโดยเริ่มด้วยการตักบิร (تكبيرة الإحرام) และสิ้นสุดด้วยสลาม ตามชะรียฺ(เงื่อนไข)ที่กำหนดไว้ อุมมะฮฺของนบีมุฮัมมัดนั้น

ได้ฟิรฎุเศาะลาฮฺในคืนอิสรออฺและเม็ยะร็อจ เศาะลาฮฺเป็นสิ่งแรกจากบรรดาอิบาดะฮฺที่อัลลอฮฺ ได้บังคับใช้โดยพระองค์ได้โต้ตอบกับเราะสุล(นบีมุหัมมัด)ของพระองค์โดยปราศจากสื่อใด ๆ ในคืนอัลเม็ยะร็อจ เศาะลาฮฺฟิรฎุ 5 เวลา มีผลบุญเทียบเท่าเศาะลาฮฺฟิรฎุ 50 เวลา เศาะลาฮฺเป็นเสาหลักของศาสนา ดังนั้นการทอดทิ้งการเศาะลาฮฺจึงเป็นการสั่นคลอนหรือทำลายรากฐานของศาสนาอิสลาม เศาะลาฮฺเป็นสิ่งสุดท้ายที่จะหลุดไปจากศาสนา หากว่าเศาะลาฮฺได้สูญสลายไป ศาสนาก็จะสลายไปทั้งหมด เศาะลาฮฺเป็นอิบาดะฮฺแรกที่อัลลอฮฺจะทรงตรวจสอบเมื่อมนุษย์ทุกคนได้ฟื้นคืนชีพขึ้นอีกครั้งหนึ่งหลังความตายเพื่อรับการไต่สวนการกระทำของเขาต่อหน้าอัลลอฮฺ การเศาะลาฮฺเป็นการฝังแน่นในจิตใจของมนุษย์ว่าไม่มีผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือและให้ความสุขที่แท้จริงนอกจากอัลลอฮฺเท่านั้น เศาะลาฮฺเป็นการยืนยันความศรัทธาในอัลลอฮฺ ﷻออกมาให้เป็นประจักษ์ หลังจากการประกาศตนเป็นมุสลิม เศาะลาฮฺเป็นการแสดงความกตัญญูต่ออัลลอฮฺ ﷻผู้ทรงประทานชีวิตร่างกาย สติปัญญา และปัจจัยยังชีพต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่มนุษย์ เศาะลาฮฺในอิสลามมีสองประเภทคือ ฟิรฎุและสุนัต เศาะลาฮฺฟิรฎุมี 5 เวลา คือ ซุบฮฺ ซุฮฺริ อัศรี มัจริบและอิซาอฺ เศาะลาฮฺดารอเว็ยะ วิดีร เป็นส่วนหนึ่งของเศาะลาฮฺสุนนะฮฺ เศาะลาฮฺสุนัต หมายถึง เศาะลาฮฺที่มุสลิมทำด้วยความบริสุทธิ์เต็มใจ ไม่ว่าจะเป็นเศาะลาฮฺในเวลากลางคืนหรือกลางวัน โดยไม่มีการบังคับให้กระทำ ผู้ใดที่จะได้รับผลบุญและผู้ใดที่ละทิ้งก็ไม่มีความคิดหรือบาป สัปบุรุษประจำมัดยิดจำเป็นต้องปฏิบัติตามอิหม่ามตราบใดที่การกระทำของอิหม่ามนั้นยังไม่ทำให้เศาะลาฮฺนั้นเสีย สัปบุรุษประจำมัดยิดจำเป็นต้องปฏิบัติตามอิหม่ามตราบใดที่การกระทำของอิหม่ามนั้นยังไม่ทำให้เศาะลาฮฺนั้นเสีย

ท่านนบีไม่เคยละทิ้งการเศาะลาฮฺฟิรฎุในรูปแบบญะมาอะฮฺที่มีสยิด สมัยของท่านเราะสุลและเศาะหาบะฮฺ ทุกคนเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มีสยิดยกเว้นบรรดาชาวมนูนาฟีกิน เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺสามารถสร้างความเป็นพี่น้องในอิสลามได้ เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มีสยิดสามารถบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของชุมชนได้ สังคมได้ที่ประชาชนส่วนใหญ่เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺสังคมนั้นมีความเข้าใจในหลักการอิสลามเป็นอย่างดี

สัปบุรุษประจำมัดยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละอะฮฺอิสลามในระดับสูงคือ เศาะลาฮฺ หมายถึง การคูอาฮฺและขอลูแก่โทษ(ตาม หลักภาษา) เศาะลาฮฺเป็นสิ่งสุดท้ายที่ท่านเราะสุล ﷺ ได้ตั้งเสียแก่อุมมะฮฺ(ประชาชาติ)ของท่าน ขณะที่ท่านใกล้จะสิ้นชีวิต มนุษย์จะใช้เวลาเศาะลาฮฺเป็นช่วงเวลาแห่งการสำนึกผิด จากความผิดต่าง ๆ ที่เขาได้ก่อขึ้น เนื่องจากในช่วงวันหนึ่งกับคืนหนึ่งนั้น มนุษย์ต้องเผชิญกับบาปและความผิดต่าง ๆ มากมาย เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺ คือ เศาะลาฮฺตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยต้องมีอิหม่าม 1 คน และต้องมีสัปบุรุษประจำมัดยิดอย่างน้อยหนึ่งคน สัปบุรุษประจำมัดยิดที่ไม่ปฏิบัติตามอิหม่ามการเศาะลาฮฺของเขานั้นใช้ไม่ได้ เศาะลาฮฺญะมาอะฮฺนั้นเป็นฟิรฎุกีฟายะฮฺ บุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺ

ที่มีสติ คือ ฝนตกหนักและไม่มีความปลอดภัย และเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่หนักสำหรับบรรดาชาวมุนาฟิกัน คือ อัศรฺและศุบหฺ

สัจปुरुษประจำมัตยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการละฮฺญะฮฺอิสลามในระดับปานกลางคือ เศาะลาฮฺโดยการเพิ่มรูกนฺ เช่น 2 รูกนฺ ใน 1 รอกออัต แสดงว่าเศาะลาฮฺนั้นใช้ไม่ได้ เศาะลาฮฺเป็นอิบาอะฮฺที่ได้มีฟรฎูตั้งแต่มุฮัษษัคนแรก(นบีอะคัม ﷺ) และเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มีสตินี้วาญิบสำหรับมุสลิมิน(ผู้ชาย)ที่บรรลุนิติภาวะ

สัจปुरुษประจำมัตยิดมี ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการเศาะลาฮฺในระดับต่ำคือ บุคคลที่ได้ยินเสียงอะซานโดยเขาไม่ไปเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มีสติสำหรับเขาไม่มีเศาะลาฮฺใด แสดงว่ายังไม่เข้าใจหะดีษหรืออาจเป็นไปได้ว่ายังไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับหะดีษหรืออาจเป็นไปได้ในพื้นที่นี้ถือว่าการเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺนั้นเป็นฟรฎูกิฟายะฮฺ เพราะฉะนั้นเลยไม่สนใจแบบฉบับของท่านนบี และจากความเข้าใจของสัจปुरुษข้างต้น จึงไม่สอดคล้องกับหลักการที่แท้จริงที่ว่าดังหะดีษที่ว่า

عن ابن عباس قال: قال رسول الله ﷺ : ((مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ فَلَمْ يَأْتِهِ ، فَلَا صَلَاةَ لَهُ ، إِلَّا مِنْ عُذْرٍ))

(رواه ابن ماجه. 1996 : 652)

ความว่า

ท่านอับนิอับบาสﷺ ได้รายงานมาว่า ท่านเราะฮฺลุลﷺ ได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่ได้ยินเสียงเรียก (อะซาน) ให้ไปเศาะลาฮฺ (แล้วเขาไม่ไปเศาะลาฮฺตามที่เสียงเรียกนั้น) โดยที่เขาไม่มีอุปสรรคจำเป็น (ไม่สบาย หรือกลัว) อัลลอฮฺจะไม่รับการเศาะลาฮฺของเขา (ที่เขาทำที่บ้าน)”

(บันทึกโดย Ibn Majah, 1996 : 652)

5.2.2.3 คณะกรรมการอิสลามประจำมัตยิดและสัจปुरुษประจำมัตยิดมี

ความเห็นสอดคล้องกัน มัตยิด ในหมู่บ้านมีผู้ มาเศาะลาฮฺญะมาอะฮฺส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งข้อความดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ประจักษ์อย่างหนึ่งว่ามุสลิมในโลกปัจจุบันนั้นเริ่มไม่ให้ความสำคัญกับมัตยิดเป็นสัญญาณลักษณะหนึ่งของการใกล้วันกิยามะฮฺ สอดคล้องกับหะดีษของท่านนบี

عن أنس رضي الله عنه أن النبي ﷺ قال : ((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ))

(رواه ابوداود. ت. ت. : 442)

ความว่า

จากอนัส رضي الله عنه เล่าว่า แท้จริงท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า “วันอาสานของโลกยังจะไม่เกิดขึ้น จนกว่ามนุษย์จะหยิ่งและภูมิใจที่จะสร้างมัสยิดที่ใหญ่โต”

(บันทึกโดย Adu Da'ud, n.d. : 449)

และโลกปัจจุบันผู้คนต่างภูมิใจที่สามารถสร้างมัสยิดที่ใหญ่โต สวยงามด้วยเครื่องประดับแต่การประดับด้วยผู้มีเสาะลาฮูญะมาอะฮุนั้นน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับหะดีษของท่านนบีกว่าว่า

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ ((يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ ، وَلَا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ ، مَسَاجِدُهُمْ عَامِرَةٌ وَهِيَ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَى ، عُلَمَاؤُهُمْ شَرٌّ مِنْ تَحْتِ أَدِيمِ السَّمَاءِ مَنْ عِنْدَهُمْ تَخْرُجُ الْفِتْنَةُ فِيهِمْ))
(تَعُوذُ)

(رواه البيهقي. 1992:1858)

ความว่า

จากอาลี رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านเราะฮ์ลุล رضي الله عنه กล่าวว่า “ไม่นานหรอกที่จะมีกาลอาสานของโลกมาถึง ซึ่งอิสลามจะไม่เหลือนอกจากชื่อเท่านั้น สัจธรรมแห่งอัลกุรอานหายไปสิ้น เว้นแต่อักษร มัสยิดจะถูกสลักเสาะอย่างสวยงาม(ด้วยอัลกุรอาน) แต่ปราศจากการชี้นำ ปวงปราชญ์ จะเป็นคนที่ชั่วภายใต้ฟากฟ้าแห่งนี้ จากกลุ่มนี้แหละที่เป็นสาเหตุของความวิฤติที่กลับไปสู่พวกเขา”

(บันทึกโดย al – Baihaqi, 1992 : 1858)

5.2.3 การคະอะฮูของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอเมืองในการส่งเสริมการเสาะลาฮูญะมาอะฮู ศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

โดยรวมคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและสัปปุรุษมัสยิดมีความเห็นว่าการคະอะฮูของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอเมืองในการส่งเสริมการเสาะลาฮูญะมาอะฮูในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสระดับสูง

5.2.3.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีความเห็นว่าการคະอะฮูของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอเมืองในการส่งเสริมการเสาะลาฮูญะมาอะฮูในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสระดับสูง ขออภิปรายผลดังนี้

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ เสาะลาสุญะมาอะฮ์แต่ละวัน 5 เวลาที่มัสยิดเป็นประจำ มากที่สุด เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สัปบุรุษและต่าง ศาสนิกเมื่อเห็นผู้นำมุสลิมปฏิบัติตัวเป็นที่เคารพนับถือแล้วถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการอะฮ์ละฮ์และเป็นการอะฮ์ละฮ์ที่ดี ทุกด้านกิริยา มารยาท มนุษสัมพันธ์ และแบบอย่างที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิมคือท่านนบีมุฮัมมัด ซึ่งสอดคล้องกับคำตรัสของอัลลอฮ์

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ
كَثِيرًا﴾

(الأحزاب: 21)

ความว่า

“โดยแน่นอน ในเราะฮ์ลุลของอัลลอฮ์มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว(คือแบบอย่างอันสูงส่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามในทุกคำพูด การปฏิบัติ และสถานะ เพราะท่านมิได้พูดและปฏิบัติตามอารมณ์ หากเป็นวะหีย์และการประทานลงมา) สำหรับผู้ที่หวัง(จะพบ) อัลลอฮ์และวันปร โลกและรำลึกถึงอัลลอฮ์อย่างมาก”

(อัลอะหฺซาบ : 21)

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ดำเนินการบ่อยๆ มากที่สุด คือ บอกผลดีของการเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิด คือ บอกผลเสียของเสาละสุญะมาอะฮ์ที่บ้าน อะฮ์ละฮ์แนะนำแก่สัปบุรุษประจำมัสยิดผู้การเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิด อะฮ์ละฮ์บุตร – หลาน ผู้การเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิดอะฮ์ละฮ์บุตร(พ่อ)ผู้การเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิด เชิญชวนบรรดาผู้การเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิด อะฮ์ละฮ์มิตรสหายผู้การเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิดและอะฮ์ละฮ์มิตรสหายผู้การเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิด

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ดำเนินการนาน ๆ ครั้ง มากที่สุด คือ คอเต็บอ่านคุฎบะฮ์(บรรยายธรรมในเสาละฮ์วันศุกร์) เพื่อส่งเสริมเสาละสุญะมาอะฮ์ จัดโครงการเพื่อส่งเสริมเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิด เชิญผู้บรรยายธรรมเกี่ยวกับเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิด

คณะกรรมการ อิสลามประจำมัสยิดไม่ เคยจัดพิมพ์วารสารหรือมีส่วนร่วมในการเตรียมเอกสารเพื่อส่งเสริมเสาละสุญะมาอะฮ์ที่มัสยิด มากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่าพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสโดยภาพรวมอย่างเป็นไม่ค่อยมีความเจริญมากนัก ดังที่ผลวิจัยพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีระดับการศึกษาด้านสามัญ คือ ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า มากที่สุด คิดเป็นความถี่ 12 รองลงมา มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า คิดเป็นความถี่ 6 และด้านศาสนานั้นมีระดับการศึกษาอิบติดาอีย์ มากที่สุด คิดเป็นความถี่ 11 รองลงมา ซานาวิย์และ

ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นความถี่ 6 และ 1 ตามลำดับ และสัปดาห์ประจำมัดยัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีระดับการศึกษามัธยมตอนปลายหรือเทียบเท่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.0 รองลงมามัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ไม่ได้รับการศึกษา อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ตามลำดับ และกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีและอื่น ๆ น้อยที่สุดและมีจำนวนร้อยละเท่ากัน คือ 0.5 และสัปดาห์ประจำมัดยัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีระดับการศึกษามุตะวัสซิกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.9 รองลงมา ชานาวิย อิบติดาอีย์ ตาดีกา ไม่ได้รับการศึกษา ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า อื่น ๆ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และสูงกว่าปริญญาตรี ตามลำดับ ฉะนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งทั้ง คณะกรรมการ อิสลามประจำมัดยัดและสัปดาห์ประจำมัดยัดที่ต้องศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้สามารถการคะอะฮ์ทุกด้าน ๆ เนื่องจากเกรงกลัวกับสภาพที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

عَنْ سَلَامَةَ بِنْتِ الْحُرِّ ، أُخْتِ خَرَشَةَ قَالَتْ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : ((يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَقُومُونَ سَاعَةً ، لَا يَجِدُونَ إِمَامًا يُصَلِّي بِهِمْ))

(رواه ابن ماجه . ت . ت : 982)

ความว่า

จากสะละมะฮ์ บินติ อัลฮุร พี่น้องเคาะรอชะฮ์ ได้กล่าวไว้ว่า: ฉันเคยได้ยินท่านเราะฮ์ลุลกล่าวไว้ว่า ” เมื่อใกล้วันอวสานของโลก ในช่วงเวลานั้น พวกเขาจะหาอิมามนำพวกเขาเศาะลาฮ์ไม่ได้“

(บันทึกโดย Ibn Majah, n.d. : 982)

และอย่างสอดคล้องกับหะดีษของท่านนบี เมื่อใกล้วันสิ้นโลกผู้ที่การศึกษา ผู้รู้จะเป็นที่แปลกสำหรับสังคมไม่สามารถเป็นผู้นำได้

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : ((اللَّهُمَّ لَا تُدْرِكُنِي زَمَانٌ ، أَوْ لَا تُدْرِكُوا زَمَانًا لَا يُتَّبَعُ فِيهِ الْعَلِيمُ ، وَلَا يُسْتَحَى فِيهِ مِنَ الْحَلِيمِ ، قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الْأَعَاجِمِ ، وَأَلْسِنَتُهُمْ أَلْسِنَةُ الْعَرَبِ))

(رواه احمد . 1998 : 22396)

ความว่า

จากชะฮ์ อิบนุ สะอูด์ رضي الله عنه แท้จริงท่านเราะฮ์ลุลได้กล่าวไว้ว่า”โอ้อัลลอฮ์ การอวสานของโลกอย่าได้ประสบกับฉันเลย หรือพวกท่าน(เศาะหาบะฮ์) จะต้องไม่พบกับการอวสานของโลก

ผู้รู้จะไม่มีใครตาม หัวใจของพวกเขาจะไม่ละอายต่อผู้ที่อ่อนน้อม เหมือนหัวใจของคนต่างถิ่น(ที่กลับกลอก) และลิ้นของพวกเขาประหนึ่งลิ้นของชาวอาหรับ(ความชัดเจน)“

(บันทึกโดย Ahmad, 1998 : 22396)

5.2.3.2 สัปบุรุษประจำมัสยิด

โดยรวมสัปบุรุษมัสยิดมีความเห็นว่าการคะอะซุของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอซึ่งอในการส่งเสริมการเสาะลาฮูญะมาอะฮฺในอำเภอซึ่งอ จังหวัดนราธิวาสระดับสูง ขออภิปรายผลดังนี้

คณะกรรมการมัสยิดได้คะอะซุสัปบุรุษประจำมัสยิดให้เสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิดเป็นประจำ ๆ มากที่สุด

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ดำเนินการบ่อย ๆ มากที่สุด คือ คอเต็บ(ผู้อ่านคฺฎบะฮฺ)อ่านคฺฎบะฮฺ (บรรยายธรรมในเสาะลาฮฺวันศุกร์) เพื่อส่งเสริมเสาะลาฮูญะมาอะฮฺ คณะกรรมการเสาะลาฮูญะมาอะฮฺแต่ละวัน 5 เวลาที่มัสยิด สัปบุรุษประจำมัสยิดส่วนใหญ่ ได้เสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิด ให้ท่านนายนูต- หลาน มามัสยิดเพื่อเสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิดและให้ท่านคะอะซุบรรดาญาติผู้การเสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิด

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ดำเนินการ นาน ๆ ครั้ง มากที่สุด คือ จัดโครงการเพื่อส่งเสริมเสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิด เชิญผู้บรรยายธรรมเกี่ยวกับเสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิด ให้ท่านคะอะซุพกาเรี(พ่อ)ผู้การเสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิด ให้ท่านคะอะซุมิตรสหายผู้การเสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิด ให้ท่านคะอะซุเพื่อนบ้านผู้การเสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิด

คณะกรรมการ ไม่เคยจัดพิมพ์วารสารหรือมีส่วนร่วมในการเตรียมเอกสารเพื่อส่งเสริมเสาะลาฮูญะมาอะฮฺที่มีมัสยิด มากที่สุดตามที่อภิปรายแล้วข้างต้น

แต่สภาพโดยทั่วไปแล้วสิ่งที่สัปบุรุษประจำมัสยิดจำเป็นต้องให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทุกด้าน ต้องให้เกียรติและเชื่อฟัง หากไม่แล้วก็จะปรากฏเหมือนหะดีษของท่านนบีได้กล่าวว่า

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ((لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيرِنَا))

(رواه الترمذي . 1978 : 1920)

ความว่า

จาก อัมรฺ บิน ซุฮัยบฺ จากพ่อของเขา จากปู่ของเขา ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า “ไม่ได้อยู่ในจำนวนอุมมะฮฺของฉัน ผู้ไม่ให้ความเมตตาเด็ก และผู้ที่ไม่ให้เกียรติผู้เฒ่า(ผู้อาวุโส)”

(บันทึกโดยอัครมิซีย์, 1978 : 1920)

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอเกี่ยวกับการตรวจสอบของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอเนื่องในการ ส่งเสริมการเสาะลาฮฺญะมาอะฮฺ ศึกษาอำเภอเนื่อง จังหวัดนราธิวาส จากผู้ตอบแบบสอบถาม

5.3.1.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(1) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดควร เข้าใจบทบาท หน้าที่ หุก่ม และแบบอย่างของท่าน นบีในการตรวจสอบและการเสาะลาฮฺญะมาอะฮฺ

(2) คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและผู้นำทุกระดับควร เป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการตรวจสอบ นำเสนอความจริงคัว ยหิกมะฮฺ(วิทขปัญญา) เสาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มัสยิดทุกเวลา

5.3.1.2 สัปบุรุษประจำมัสยิด

(1) สัปบุรุษประจำมัสยิด ควรตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเสาะลาฮฺญะมาอะฮฺให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการและผู้นำในพื้นที่ทุกระดับ โดยผู้ใหญ่ต้องให้เกียรติเยาวชนและเยาวชนต้องให้ความเคารพผู้ใหญ่

(2) สัปบุรุษประจำมัสยิด ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมรอบตัวในระดับของสังคมมุสลิมสร้างครอบครัวอิสลามและปัจเจกบุคคลที่นำเสนออิสลามแก่ต่างศาสนิกในพื้นที่

5.3.1.3 การดำเนินกิจกรรม

(1) คณะกรรมการมัสยิดควรดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายและความต่อเนื่อง เหมาะสำหรับการส่งเสริมการเสาะลาฮฺญะมาอะฮฺที่มัสยิด เช่น การนาฮีฮัด

หลังเสาะลาฮุ การเรียนการสอน การบรรยายธรรม จัดนิทรรศการ การอบรมส่งเสริมจริยธรรม จัดทำวารสาร เป็นต้น

(2) คณะกรรมการควรรสร้างกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไข เช่น ใครก็ตามที่ไม่มาเสาะลาฮุญะมาอะฮ์ที่มีสยิด คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ไม่ให้ความร่วมมือกิจกรรมศาสนาต่าง ๆ

5.3.1.4 หน่วยงานราชการ

(1) รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควร จัดสรร งบประมาณประจำปีแก่ทุกมัสยิด เพื่อจัดกิจกรรมในการ ส่งเสริมเสาะลาฮุญะมาอะฮ์ และเป็น ค่าตอบแทนแก่วิทยากร

(2) รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณ เพื่อปรับปรุง และขยาย มัสยิดให้สวยงาม และเพียงพอ อีกทั้งเพื่อดึงดูดประชาชนสู่การเสาะลาฮุญะมาอะฮ์

5.3.2 ข้อเสนอเกี่ยวกับการคอะวะฮ์ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอเมืองในการส่งเสริมการเสาะลาฮุญะมาอะฮ์ ศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จากผู้วิจัย

5.3.2.1 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดควรศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับความสำคัญของการคอะวะฮ์เสาะลาฮุญะมาอะฮ์ หุ้ก่มต่าง ๆ และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากอัลลอฮ์ พร้อมเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการคอะวะฮ์เสาะลาฮุญะมาอะฮ์ที่มีสยิดเนื่องจากสภาพสังคมมุสลิมโดยส่วนใหญ่ในพื้นที่อย่างไม่เห็นความสำคัญของเสาะลาฮุญะมาอะฮ์เพราะฉะนั้นต้องคอะวะฮ์อย่างจริงจัง

5.3.2.2 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และต่อเนื่อง โดยการจัดพิมพ์วารสารและโครงการเพื่อส่งเสริมเสาะลาฮุญะมาอะฮ์โดยใช้เทคโนโลยีสมัยเพื่อดึงดูดความสนใจ

5.3.2.3 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมา คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา โดยเฉพาะคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในอำเภอเมืองนั้น ควรผลการวิจัยมาศึกษาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานการคอะวะฮ์เพื่อเสาะลาฮุญะมาอะฮ์

5.3.2.4 ควรดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการตระอวะสุเพื่อเสาะลาสุญะมาอะฮ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้ หรือทั้งประเทศไทยที่มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เนื่องจากการเสาะลาสุสามารถประชาชนจากสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมได้